

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статті розглянуто підходи до реалізації завдань естетичного виховання студентів засобами іноземної мови та виявлено естетично-виховний потенціал проектних завдань на уроках іноземної мови.

Постановка проблеми. Запропонована стаття пов'язана з проблемами естетичного виховання студентів, що, відповідно до державного освітнього стандарту з іноземної мови, “здійснюється через систему особистого ставлення до нової культури і процесом оволодіння цією культурою ” [3, с. 6]. Державними документами передбачається виховання у студентів культури спілкування, ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій, позитивного ставлення до іноземної мови та культури її народу-носія. Ці аспекти відповідають завданням естетичного виховання студентів, і тому їх реалізація є важливою складовою естетико-виховного процесу засобами іноземної мови. Програмою з іноземних мов передбачається вивчення таких тем, як живопис (відомі художники та їхні твори, відвідування музею, виставки або галереї), кіно, театр, телебачення (фільми, вистави, телепрограми), мистецтво (вплив мистецтва на естетичний розвиток людини) [2, с. 30-31]. Оскільки дані теми несуть великий естетичний потенціал, їх вивчення сприяє естетичному вихованню студентів на заняттях з іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Даним питанням займалися багато педагогів, психологів, методистів. А. А. Мелік-Пашаєв, Б. П. Юсов, Л. Р. Савенкова, В. Р. Кудрявцев розробили різні програми по естетичному і художньому вихованню. На думку доктора психологічних наук А. А. Мелік-Пашаєва, головна мета естетичного виховання полягає в тому, щоб залучати особу до області мистецтва, одночасно розвиваючи у неї здібність естетичного відношення до життя. Згідно теорії У. Ф. Суна навчання є найважливішим компонентом системи естетичного виховання студентів. Великий внесок у вивчення даної проблеми внесли Л. В. Шкляр, Е. Д. Крітська запропонувавши інтонаційно-стильовий метод сприйняття музики. Б. П. Юсов розробив програму « поліхудожньою освіти», яка припускає володіння широким полем різних видів художнього мислення.

Формулювання мети. Метою статті є визначення підходів до втілення завдань естетичного виховання студентів засобами іноземної мови та місця проектної методики на уроках іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Процес естетичного виховання націлений на гармонійний розвиток особистості, зумовлений стимулюванням естетичної мотивації студентів. Згідно з методичними ідеями С. В. Роман, “сутність естетичної мотивації як психічного процесу полягає у формуванні і задоволенні потреб естетичного світосприйняття, під яким психологи розуміють здатність помічати, спостерігати, позитивно-емоційно оцінювати і прагнути створити красу в довкіллі ” [8, с. 34]. Далі С.В. Роман вказує на фактори, що сприяють формуванню естетичних потреб. Це естетика поведінки вчителя як організатора, помічника та активного учасника процесу навчання, яка позначається на вмінні створити позитивний психологічний фон уроку, проведення занять на високій мажорній ноті, вміння проявляти увагу та повагу до кожного учня, вміння “викликати позитивні емоції своєю ерудицією, культурою мовлення взагалі і красою англійської вимови зокрема, своїми акторськими здібностями ” [8, с. 34]. Наступним фактором, що позначається на формуванні естетичної мотивації, є залучення учнів до естетично-організованого мовного середовища, яке створюють яскрава наочність, елементи театралізації, сюжетна основа уроку. Інші фактори, що формують естетичну мотивацію учнів, включають систематичне застосування адитивних та аудіовізуальних

автентичних матеріалів, залучення учнів до художньої діяльності під час навчання англійської мови та естетичний потенціал підручника [8].

Мета навчання іноземній мові – формування комунікативної компетенції, тобто компетенції спілкування. На заняттях з іноземної мови можна моделювати реальні різноманітні ситуації спілкування, коли важливо не тільки уміти правильно і грамотно говорити, але і уміти слухати, співпереживати, зачіпаючи при цьому емоційну сферу студентів. Залучаючи студентів до іноземної мови, удосконалюючи їх уміння в різних видах мовної діяльності необхідно пам'ятати, що в основі всього цього лежить емоційне, активне сприйняття мови. Активне емоційне сприйняття мови – основа мовного виховання в цілому, включаючи естетичне виховання, оскільки при спілкуванні на іноземній мові активізується внутрішній духовний світ студентів, їх відчуття і думки. Виховання естетичних поглядів, естетичного смаку, культури спілкування допомагає досягти мети навчання іноземній мові, а також сформує повноцінну естетично розвинену особу.

Для удосконалення процесу естетичного виховання засобами іноземної мови, необхідно організувати навчання з опорою на грамотно складені підручники, до яких включався б відповідний мистецтвознавчий, літературознавчий та країнознавчий матеріал. З метою поліпшення естетичного виховання підручники і посібники з іноземної мови повинні включати до змісту автентичні тексти, пісні, вірші, навчально-мовленнєві ситуації, мотиви гри на музичних інструментах як, наприклад, підручник з французької мови автором якого є Опацький С. Є.

При навчанні іноземної мови доцільно реалізовувати літературно-країнознавчий підхід до організації навчального матеріалу. Метою такого підходу є розвиток естетичної культури студентів, разом з “організацією діалогу культур, стимулюванням літературно-країнознавчих смаків учнів” [5, с.35]. Засобами для втілення даного підходу, на думку О. О. Коломіної, можуть бути наступні прийоми: моделювання ситуацій за участю відомих літературних персонажів творів англійських авторів, повідомлення інформації літературно-країнознавчого характеру, проведення нестандартних уроків англійської мови із літературно-країнознавчим забарвленням [5].

Таким чином, іноземна мова як навчальна дисципліна має значущий естетико-виховний потенціал, що реалізується у формуванні естетичної мотивації навчання, діалозі культур, розвитку літературно-країнознавчої компетенції студентів.

Майже всі практичні задачі занять з іноземної мови мають естетико-виховну спрямованість. Наприклад, завдання ознайомлення студентів з новим фонетичним матеріалом і навчання оперувати ним у мовленні пов'язано зі сприйманням краси звучання правильно вимовлених слів, мелодики, ритму і тембру артикуляції. Завдання організації монологічного чи діалогічного мовлення розвиває культуру мовлення учнів, уяву та образне мислення [9], що відповідно формує естетичну свідомість особистості.

Ще В. А. Сухомлинський писав про важливість виховання чутливості до слова і його відтінків, оскільки це «одна з передумов гармонійного розвитку особи» і, що «закохана в красу слова людина стає чутливішою і вимогливішою до естетичного і морального буття навколо себе». Вивчення нових лексичних одиниць та їх використання в мовленні спрямовано на розширення активного і пасивного словників студентів, на розвиток їхньої культури мовлення, що також пов'язано з естетичним вихованням. Знання лексики збагачує мовну особистість студента, розширює можливості спілкування добиранням синонімів, притаманних тому чи іншому функціональному стилю. Розуміння тієї чи іншої мовної одиниці, проведення словотворчого аналізу, виявлення мовної мотивації призводить до осмислення внутрішньої форми слова, що формує філологічну та естетичну культуру особистості. Комунікативний аспект вимагає також від студентів виконання таких задач як складання діалогів на різні теми, проведення дебатів, ролевих ігор. Окрім цього діалог як основа спілкування виступає як діалог культур, розвиваючи лінгвокультурологічний напрямок естетичного виховання. Даний напрямок вимагає

автентичних текстів, фразеологізмів, прислів'їв і приказок, фонових знань, особливостей характеру носіїв мови.

Читання на іноземній мові тексту, особливо художнього, розвиває дикцію та культуру виразного читання, і разом з тим, пов'язане з вирішенням завдань естетичного виховання, завдяки інтегрованому характеру вказаної навчальної діяльності. Сприйняття художнього тексту залежить від його прагматичної вагомості, тезаурусу, особистих уподобань читачів, тобто факторів, пов'язаних з рівнем розвитку читацької компетенції [7].

Першим етапом сприйняття художнього тексту є його включення в контекст епохи, національної традиції, літературного напрямку, жанру та автора. Дуже важливо створити на уроці творчу атмосферу, коли студенти зацікавлені в отриманні знань не тільки з безпосередньої теми, а й з суміжних сфер, наприклад, літератури, мистецтва, історії, тощо.

Таким чином, естетичне виховання студентів здійснюється вже при реалізації мети мотиваційного етапу читання тексту, а саме активізації фонових знань студентів, усунення змістових, лінгвокраїнознавчих труднощів й стимулювання діяльності мислення та уяви читачів, їхнього інтересу до тексту.

Під час власне процесу читання студенти проникають у смисл художнього тексту, осмислюють його як складну структурну єдність, в якій розкривається комунікативний намір автора. Вміння адекватно розуміти естетичний та соціокультурний потенціал сприяє більш глибокому розумінню смислу художнього тексту. Для естетичного виховання студентів необхідне творче використання інформації, що несе художній текст. Творчість виявляється в тому, що учні, в результаті читання та активної переробки змістової інформації тексту самостійно виводять нове, імпліцитне в художньому тексті, знання [6].

Для реалізації завдань естетичного виховання студентів засобами іноземної мови ефективною є поглиблена робота з поетичним текстом, яка забезпечує практичне використання мови, усвідомлення природи поетичної мови та розуміння рідної та іноземної культур. Поглиблена робота з поетичним текстом – це інтегрована форма роботи з поетичним твором, спрямована на вдосконалення механізмів іншомовної мовленнєвої діяльності, пізнавально-когнітивних процесів і творчих здібностей тих, хто навчається, шляхом комплексного опрацювання композиційно-смислових аспектів поетичного тексту [6; 10]. Читання та інтерпретування вірша стимулює розумову діяльність студентів, пов'язану з розпізнаванням, сприйняттям та осмисленням змістової інформації та формуванням власної думки. Поетичний текст допомагає студентам опанувати емоційно-ціннісний досвід спілкування, збагачує їх духовний світ, розвиває уяву, в чому і полягає його естетико-виховна цінність. Отже, читання оригінальних текстів, в тому числі, поетичних, розвиває естетичну свідомість студентів шляхом поглиблення естетичних та соціокультурних знань про культурний та літературний контекст даного твору та шляхом самостійної творчої інтерпретації прочитаного тексту.

Серед засобів естетичного виховання на заняттях з іноземної мови важливе значення має навчання студентів творчого писемного мовлення, тобто “комплексу навичок й умінь коректного в орфографічному, структурному та змістовному планах написанню оригінальних письмових робіт” [4, с. 15]. Творче писемне мовлення передбачає наявність різних моделей творів, таких як твір-опис, твір-роздум, твір-мініатюра. Твір-опис має великий естетико-виховний потенціал, оскільки він передбачає спостереження, реальне чи уявне, за об'єктом опису, та його інтерпретацію, що зумовлюється рівнем розвитку естетичної свідомості особистості студента. Залежно від характеру опису розрізняють три його види: об'єктивний, суб'єктивний та об'єктивно-суб'єктивний [4]. При створенні об'єктивного опису об'єкт зображується чітко й лаконічно, як в реальності, з униканням почуттів, які він викликає. Суб'єктивний, або емоційний, опис, надає водночас зовнішні характеристики об'єкта і почуття, що цей об'єкт викликає, й суб'єктивне ставлення до нього. Об'єктивно-суб'єктивний варіант опису поєднує риси двох попередніх. Найбільш цінним, з точки зору естетичного

виховання, є написання суб'єктивного твору-опису, бо він передбачає найбільший ступінь взаємодії між автором та читачем, оскільки в завдання автора входить не просте відтворення зовнішніх рис об'єкта, що зображується, а відбір цих рис відповідно до особистого ставлення до нього, з метою викликати у читача подібні до власних почуття та емоції. До того ж, саме твір-опис характеризується найвищим ступенем творчості, адже для його написання автор має вдаватися до оригінальних способів викладення думки та відтворення дійсності.

У наш час, коли відбувається перехід до креативно-педагогічної системи освіти, виникає гостра необхідність пошуку нових методик естетичного виховання, які спрямовані на розвиток гармонійної і духовної особи.

Метою навчання іноземної мови на основі проектно-методики є формування комунікативної компетенції студентів у сукупності лінгвістичного, соціокультурного когнітивного та особистісного компонентів. Особливість проектно-методики полягає в тому, що студенти вивчають іноземну мову в процесі виконання творчих завдань, наданих їм відповідно до їх інтересів, здібностей та рівня володіння мовою. Під час виконання таких завдань, наприклад, інтерв'ю, листування, читання літератури, завдання лінгвокраїнознавчого характеру тощо відбувається спілкування іноземною мовою з метою отримання певної інформації. Студентам надається можливість на власний розсуд обирати теми спілкування й відповідний мовний матеріал, при чому результат проектно-роботи ґрунтується на власному досвіді студента та його знаннях про навколишній світ. Перевагою проектно-методики є і той факт, що вона передбачає не тільки класну, а й активну самостійну роботу учнів [1]. Естетико-виховний зміст проектно-методики визначається високим ступенем самостійності студентів та творчим характером діяльності.

За методикою навчання на основі проектів Арванітопуло Є. Г. існують наступні етапи реалізації проекту. Підготовчий етап включає виконання наступних завдань: визначення теми повідомлення, виділення головної інформації з тексту та визначення логіки побудови висловлювання. Завершення підготовчого етапу передбачає обговорення плану проекту в малих групах. З точки зору естетичного виховання, дані види діяльності стимулюють самостійність пошукової роботи та сприяють розвитку культури спілкування.

Виконавчий етап передбачає виконання вправ на формування задуму висловлювання, поєднання смислових частин висловлювання в цілий текст, логічну побудову власного висловлювання; учні оволодівають прийомами письмового та усного оформлення проектів. Для реалізації завдань естетичного виховання важливо, що на цьому етапі формуються естетичні смаки щодо оформлення проектів за законами краси.

Презентаційний етап включає реалізацію підготовленого проекту у формі презентації. Студенти виявляють свою творчість, до того ж, виконання проекту сприяє їхній самореалізації.

На підсумковому етапі підбивається підсумок проведеної роботи, визначаються позитивні та негативні результати, проводиться аналіз та оцінювання кожної роботи. Адекватна оцінка проектів самим студентом, надання рецензій та аналізу робіт товаришів розвиває естетичну свідомість студентів та їхню культурну компетенцію.

Таким чином, проектна методика навчання іноземній мові є ефективним способом формування комунікативної та культурної компетенції студентів, вона сприяє самостійному, творчому характеру навчання і тому становить важливий компонент реалізації завдань естетичного виховання засобами іноземної мови.

Висновки. Отже, естетичне виховання студентів на заняттях з іноземної мови має здійснюватися невідривно від самого процесу викладання, оскільки в практичних завданнях, поставлених до того чи іншого заняття, завжди є присутнім естетико-виховний потенціал, і викладач має знаходити шляхи його реалізації. Це може здійснюватися під час ознайомлення з фонетичним та лексичним матеріалом, читання художніх текстів,

організації діалогічного та монологічного мовлення студентів. Велике значення для формування естетичної свідомості мають проектні завдання, адже вони залучають студентів до самостійної творчості.

Література:

1. Арванітопуло Е. Г. Проектна робота з англійської мови учнів старшої школи: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2006. – 56с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХ століття). – К., 1994. – 62 с.
3. Державний освітній стандарт з іноземної мови (Загальна середня освіта) V– IX класи /Під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої: К.: Ленвіт, 1998. – 32с.
4. Коломінова О. О. Освіта учнів початкової школи засобами англійської мови // Іноземні мови. – 2002. - № 2. – С.34 –37.
6. Литвин С. В. Мацнева О.А. Навчання учнів старшої загальноосвітньої школи написання твору-опису англійською мовою // Іноземні мови. – 2005. - № 1. – С. 15 – 17.
7. Миропольська Н. Э. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 204с.
8. Роман С. В. Розвиваючий аспект раннього шкільного навчання англійській мові. / Іноземні мови. – 2002. - № 3. – С.30 – 34.
9. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навч. посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – 208с.
10. Артемова Е. С. Чинаева О. П. Некоторые теоретические и практические проблемы эстетического воспитания // Вопросы философии. – 1987. – №4. – С.15 –17.
11. Дерюгина И. В. Эстетическое воспитание студентов негуманитарных факультетов в процессе изучения иностранного языка. // Искусство в школе: М., 2008, №2. С 75-78.
12. Мелик-Пашаев А. А. Гуманизация образования: проблемы и возможности. Эл. версия журнала «Вопросы психологии» www.voppsy.ru/issues/1989/

В статье рассмотрены подходы к реализации заданий эстетического воспитания студентов средствами иностранного языка и выявлен эстетично-воспитательный потенциал проектных заданий на уроках иностранного языка.

The article deals with the approaches to the realization of the tasks of the aesthetic education of the students by means of foreign language and the aesthetic educational potential of the project tasks at the lessons of foreign language.